

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Utbildnings- och forskningsnämnden för lärarutbildning
Lärarprogrammet, examensarbete 10 poäng

”... det är ju samma röst vi använder, man
använder den lite olika bara.”

Sångpedagogers skolning och genrebredd på
gymnasiets estetiska program

Klara Albinsson och Beatrice Alexandersson

LAU350

Handledare: Kenneth Helgesson

Examinator: Stig-Magnus Thorsén

Rapportnummer: VT06-6110-01

Abstrakt

Klara Albinsson och Beatrice Alexandersson. ”... *det är ju samma röst vi använder, man använder den lite olika bara.*” *Sångpedagogers skolning och genrebredd på gymnasiets estetiska program.* Examensarbete i Lärarutbildningen vid Göteborgs Universitet, vårterminen 2006.

Nyckelord: sång, sångundervisning, genre, sångpedagog, estetiskt program

I detta examensarbete har vi undersökt hur sångpedagogers utbildning påverkar sångundervisningen på gymnasiets estetiska program. På musikhögskolorna i Sverige existerar fortfarande en viss klyfta bland studenterna mellan de så kallade klassiska och afroamerikanska genrerna. Eftersom många sångpedagogstuderande väljer att specialisera sig inom endera genren har vi undersökt hur utövande sångpedagoger upplever och angriper kursplanernas målbeskrivningar om genrebredd.

Den övergripande frågeställningen i arbetet är: Hur upplever sångpedagoger sin specialisering inom antingen klassisk eller afroamerikansk sång i förhållande till det genrebreda arbetet på gymnasiets estetiska program?

Det finns inte mycket tidigare forskning inom området. Vi har använt sångmetodikböcker och tidigare examensarbeten som behandlar sångundervisning och genrer. Utöver detta har vi gjort sex intervjuer med sångpedagoger med olika bakgrunder.

Slutsatsen av undersökningen blev att sångpedagogerna oavsett skolning inte upplevde några större brister i sitt kunnande inför det genrebreda undervisandet på gymnasiet, förutom om man endast var klassiskt skolad. Intresset för klassisk sång bland sångeleverna på det estetiska programmet är nämligen begränsat, enligt pedagogerna.

Förord

När vi påbörjade detta arbete ville vi utnyttja våra olika genreinriktningar i våra respektive sångutbildningar. Så småningom utkristalliserade sig en tanke om att utforska hur sångpedagogers individuella skolning påverkar sångundervisningen.

I mötet med vår handledare reviderades och begränsades vårt syfte. Vi började gemensamt utforma frågor till en intervjuundersökning. I arbetet med denna undersökning och med skrivprocessen har arbetsfördelningen oss två emellan varit jämn. Vissa moment har genomförts gemensamt, andra individuellt. Vi har emellertid tagit del av varandras insatser och samarbetat vid bearbetningen av texterna.

Samarbetet oss emellan har fungerat mycket bra. Vi är båda glada över arbetets process och utgång.

Vi vill rikta ett stort tack till vår handledare för goda råd och uppmuntran. Vi vill även tacka de sångpedagoger som vid intervjuerna var villiga att dela med sig av sin tid och erfarenhet.

Trevlig läsning!
/Beatrice & Klara

Innehåll

1. Inledning	1
Syfte och frågeställning	1
Centrala begrepp	2
Tidigare forskning	3
Litteratur	3
Examensarbeten och uppsatser	4
2. Undersökningen	6
Metod	6
Val av metod	6
Urval av informanter	6
Genomförandet av intervjuerna	8
Resultat	9
Sångpedagogernas egen utbildning	9
Behärskandet av olika sångtekniker	9
Informanternas tolkningar av kursplanen	10
Pedagogernas utbildning i förhållande till deras arbete.....	11
Specialisering – problem eller tillgång?	12
En hypotetisk utbildning	13
Sångpedagogens arbetsplats	14
3. Diskussion	16
Genrebegreppet	16
Musikhögskolans sångpedagogutbildning	17
Kursplanerna	19
Slutsats	20
Förslag till fortsatt forskning	21
Referenser	22
Bilaga 1: De nationella kursplanerna för instrumental- och sångundervisningen på gymnasiets estetiska program	
Bilaga 2: De nya nationella kursplanerna för instrumental- och sångundervisningen på gymnasiets estetiska program som träder i kraft höstterminen 2007	
Bilaga 3: Intervjufrågor	

1. Inledning

Före 1970-talet var undervisningen som bedrevs på landets musikhögskolor baserad på den västerländska klassiska musiktraditionen. Under detta årtionde startades den så kallade SÄMUS-utbildningen (Särskild Ämnesutbildning i MUSik) utanför musikhögskolorna som försök. Denna utbildning var en musiklärarutbildning där man kombinerade musik med ett annat valfritt ämne. Här var inte den klassiska musiken allenarådande utan tanken var att alla genrer skulle få utrymme. Denna utbildning fungerade så bra att den fick flytta in på musikhögskolorna och bli den så kallade tvåämnesutbildningen. I och med detta började så småningom den klassiska musikens dominans på musikhögskolorna att luckras upp och man började undervisa i fler genrer.

På landets musikhögskolor finns det av tradition i huvudsak tre olika slags utbildningar; klasslärarutbildning, instrumentallärarutbildning och musikerutbildning. Det finns därigenom flera vägar att gå om man vill studera till sångpedagog. I arbetslivet finns det sångpedagoger som representerar alla tre utbildningskategorierna. Under de senaste fem-tio åren har en allmän trend på landets musikhögskolor varit att öka valbarheten för studenterna på musiklärarprogrammen. Detta gör att en studerande på klasslärarutbildningen kan bli nästan lika profilerad inom sång som en studerande på instrumentallärarutbildningen med sånginriktning. Det resulterar också i att en student som har blivit antagen på till exempel en rytmiklärarutbildning kan läsa till sångmetodik och även arbeta som sångpedagog.

Det är brukligt att de studerande på instrumentallärarprogrammet är indelade i grupper med varsin inriktning, en klassisk och en afro. Om du ska söka den ursprungliga sångpedagogutbildningen bör du alltså vara specialiserad inom någon av dessa genrer. Det finns dock lokala varianter som världsmusik i Göteborg och pop/rock i Malmö.

Vi upplever att det fortfarande existerar en klyfta mellan olika traditioner på dagens musikutbildningar. Många lärare som undervisar på musikhögskolorna är starkt profilerade och det finns inget krav på att lärarstudenterna måste skaffa sig en bredd. Vi som har skrivit det här arbetet har i vår sångpedagogutbildning valt att fördjupa oss inom varsin genre, Beatrice inom den afroamerikanska och Klara inom den klassiska. När vi nu börjar bli färdiga med vår utbildning och ska söka oss ut på arbetsmarknaden undrar vi om vår kompetens är bred nog för att vi ska kunna undervisa alla olika slags sångelever som söker sig till ett estetiskt program. I de nationella kursplanerna för instrument- och sångundervisning på gymnasiet betonas att eleverna ska få lära sig att sjunga i olika genrer. Klarar man som specialiserad sångpedagog av att ge en allsidig undervisning trots en ensidig skolning? Vi har valt att i vårt arbete undersöka i vilken grad sångpedagogers skolning påverkar undervisningen på det estetiska programmet. Hur går det att undervisa i sång i de genrer som man själv inte har studerat på musikhögskolan? Upplever sångpedagoger med olika skolning att de har brister som beror på deras inriktning inom sång? För att få svar på frågor som dessa gjorde vi sex intervjuer med sångpedagoger som undervisar på estetiskt program.

Syfte och frågeställning

Vårt arbete syftar till att undersöka förhållandet mellan musikhögskolans genreuppdelning och sångpedagogers undervisning på estetiskt program på gymnasiet. Våra funderingar kring ämnet mynnade ut i en central fråga:

Hur upplever sångpedagoger sin specialisering inom antingen klassisk eller afroamerikansk sång i förhållande till det genrebreda arbetet på gymnasiet estetiska program?

Centrala begrepp

Genre: "... typ av konstnärlig framställning med vissa gemensamma stildrag eller innehållsliga faktorer" (Nationalencyklopedin, 2006). Den klassiska och afroamerikanska musiken kan representera två olika genrer. Samtidigt innehåller båda dessa block underavdelningar som också benämns som genrer. Exempelvis är romanser en genre inom den klassiska genren och pop en genre inom den afroamerikanska.

Klassisk sång: det sångideal som härstammar från den västerländska bel canto-stilen (bel canto = skön sång). Bel canto strävar efter stabilitet, bärighet och renhet i klang, långa crescendo och diminuendo samt rörlighet. Stilen växte fram och utvecklades genom kastratsången under 1600- och 1700-talet. Under 1800-talet fortsatte bel canto-stilen med hjälp av sopraner som virtuoser – nu tilläts kvinnor framträda på scenen. Under romantiken krävde tonsättarna mer av sångaren och dagens karaktäristiska operaideal växte fram. Man ville att sångaren skulle kunna höras genom en stor orkester och att han/hon skulle ha förmågan att tolka innehållet på ett personligt sätt. Detta innebar ytterligare krav på klangplacering och teknik för att kunna nå ut till publiken (Sohlmans musiklexikon, 1979).

Klassisk sångteknik innebär att man riktar vokalerna mot samma runda klang som o och a, så kallad *egalisering*. Detta leder till att vissa vokaler blir mindre tydliga. Tonansatsen sker uppifrån samtidigt som sångaren ställer in klangrummet i munhålan med högt gomsegel och låter struphuvudet falla ner. Ett vibrato ska komma direkt vid ansatsen. Konsonanterna får inte tryckas till utan ska komma uppifrån och åtföljs direkt av vokalen som ska ha en fullödig klang. (Gustavsson, 2005¹).

Afroamerikansk sång (afrosång): Den fusion mellan afrikansk och västerländsk musik som uppstod då afrikaner tvingades till Nord- och Sydamerika som slavar. Ur den sammanslagningen har det vuxit fram en mängd olika stilar och genrer (Sohlmans musiklexikon, 1979). I vårt arbete avser vi i första hand de genrer som man vanligtvis kan höra i svensk radio: soul, gospel, pop, rock och jazz med alla de underdelningar och kombinationer som finns i respektive genre. Forskningen är begränsad när det gäller afro-sången, dels för att genren ännu är relativt ung och dels för att den är starkt differentierad. Som sångare inom afrogenren är det viktigt att man har sitt eget sound och många gånger är en stil kopplad till en viss artist. Ofta framförs musiken förstärkt genom mikrofon och det har gjort det möjligt för intima röster att höras över ett elförstärkt ackompanjement. Som en effekt har sångaren också större möjligheter att använda sig av små nyansskillnader, till exempel andning.

I den afroamerikanska tekniken vill sångaren uppnå en ljusare och mer övertonsrik klang. Struphuvudet hålls högre än vid klassisk sång och lufttrycket är högre. Vokalerna och konsonanterna utgår från talrösten och tas ofta glidande nerifrån. I motsats till det klassiska idealet egaliserar vokalerna bredare mot i- och e-hållet. I afroamerikansk sång har man större frihet att använda sig av olika klanger och textning. Om man sjunger med mikrofon släpper man ofta på lufttrycket för att få en hes och viskande klang. (Gustavsson, 2005).

¹ I sitt arbete *Möte mellan genrer. Problem och möjligheter i sångteknik och pedagogik* (2005, s 10) intervjuade Madeleine Gustavsson sångpedagogen Marianne Khoso. Khoso arbetar på Högskolan för scen och musik i Göteborg och är känd för sitt breda kunnande inom de olika sångteknikerna. I arbetet ger Khoso sin syn på skillnaderna mellan klassisk och afroamerikansk sångteknik, vilken vi i stora drag återger här.

Inom afrogenrean använder man sig av termer som till exempel *belting*, *twang* och *wail*. Belting används inom de flesta afrogenreerna och det kännetecknas av ett högt lungtryck, högt tonläge och höjd struphuvudställning. Belting är egentligen ett uttryck för hög energisång och låter starkt. Genom *twang* får man ett sound som har många övertoner som färgar klangen. I det amerikanska talet används det naturligt. Denna teknik används i många olika afrostile. Man lägger klangen långt fram i resonansutrymmena, ibland gör man den nasal ibland inte – det är en smaksak. *Wail* är ett slags ornament inom afroamerikansk sång som är vanliga i soul och gospel. Man utgår från melodin men kan avvika när man känner för det och mer eller mindre improvisera fram nya slingor. (Zangger Borch, 2005).

Nationella kursplaner för instrumental- och sångundervisning på gymnasiet: Det finns tre nivåer på kursen i instrument och sång på gymnasiet (se bilaga 1). Tanken är att nivå ett till tre ska genomföras av varje elev under utbildningen. I målbeskrivningarna för nivå ett betonas de grundläggande kunskaperna på instrumentet. Det är först i kriterierna för betyget Väl godkänd som man kräver vissa genrekunskaper.

På nivå två nämns genrer och stilar inte i kursmålen men dock i uppnåendemålen. Där står det att eleven skall ”kunna en repertoar i olika stilar eller genrer med adekvat interpretation”. Även på denna nivå är det bara i kriterierna för betyget Väl godkänd som dessa begrepp nämns.

I kursmålen på nivå tre talas det om att eleven skall vidareutveckla sin stilmedvetenhet. Ett av uppnåendemålen är att eleven skall ”ha en repertoar från olika stilar och genrer och kunna stilistiskt framföra ett stycke”. För betyget Väl godkänd ska eleven ha en bred repertoar samt sjunga stilmedvetet. I kriterierna för Mycket väl godkänd höjs kraven till att eleven skall kunna tolka musikaliska uppgifter på ett ”personligt, varierat och stilriktigt sätt” (Skolverket, 2006).

Tidigare forskning

Det finns en begränsad mängd med material som behandlar sångpedagogers skolning i förhållande till sin undervisning. De flesta sångmetodikböcker handlar om den klassiska sångtekniken. Även om det numera även finns sångmetodikböcker med afrotema är det sällsynt med metodikböcker som behandlar båda genrer. Det finns ett antal examensarbeten som på ett eller annat sätt behandlar skillnaden mellan afroamerikansk och klassisk sång och där sångpedagoger intervjuats, men resultaten och slutsatserna har inte alltid varit relevanta eller tillräckligt tillförlitliga för att tas upp i vårt arbete.

Litteratur

Under de senaste cirka femton åren har det dykt upp sångpedagoger som arbetar utifrån ett helhetsperspektiv och integrerar alla genrer i sina sångmetodikteorier. Ett exempel är den danska sångerskan och sångpedagogen Catrine Sadolin som i sin bok *Complete Vocal Technique* (2000) beskriver hur hon kommit fram till att all sång kan utföras på fyra olika sätt. Man använder de olika sätten i olika genrer men de utgår alla ifrån samma grundteknik där hon betonar stöd, avspänd käke och öppenhet i halsen som förutsättningar för en bra sångteknik oavsett genre. Enligt Sadolin kan alla lära sig att sjunga på de olika sätten om man har lärt sig grundtekniken i sång.

Gilyanne Kayes (2000) riktar sig framförallt till skådespelare i sin bok *Singing and The Actor* där hon går igenom, inte bara sångens grunder utan även olika röstkvaliteter. Hon presenterar en hel del av den modell Jo Estill har forskat fram under ca 25 år: *Voice Craft with Compulsory Figures* (Estill, 2006). Estill menar att med rätt träning kan alla öva upp sin röst till att behärska många olika musikstilar. Större delen av boken går Kayes igenom grunder – utifrån dem får man ett utmärkt utgångsläge till mer krävande övningar. Här finns det vissa likheter med Sadolins metodik.

Kayes är i likhet med Estill gärna tydlig med detaljer och beskriver exakt var struphuvudet bör vara beläget och går även in på de små broskdelarna i struphuvudet såsom thyroid- och cricoidbrosket.

Efter att man tränat upp sin grundröst kan man anpassa rösten till olika musikaliska sammanhang genom att ”krydda” rösten med lämplig röstkvalitet. Hon går inte igenom hur man ska göra detta utan snarare när röstkvaliteterna bäst används, eftersom hon anser att dessa tekniker bör tränas under uppsikt av sångpedagog som gått Estills kurser eller genom att själv gå kurser för Estill. Det är ursprungligen Estill som har identifierat dessa röstkvaliteter: *talkkvalitet*, *falsettkvalitet*, *ropkvalitet*, *twang*, *operakvalitet* och *beltkvalitet*. Genom att använda dessa kvaliteter antingen var och en för sig eller genom kombinationer, så har man stora förutsättningar att ta sig an vilken genre som helst, enligt Kayes.

Examensarbeten och uppsatser

I sin C-uppsats *Ett instrument – två tekniker?* (2003) undersöker Josefina Holmgren om sångundervisningen i afrosång vid Kungliga Musikhögskolan i Stockholm bygger på den klassiska sångmetodikerna eller om den grundar sig på de specifika behoven i afroteknik. Undersökningen begränsas av att hon endast har intervjuat en sångpedagog i klassisk teknik och en i afrosångteknik och sedan jämfört deras svar. Resultatet av dessa intervjuer visade att det inte fanns någonting som tyder på att den sångteknik som afropedagogen använde byggde på den klassiska sångmetodikerna. Hennes metodik var istället ändamålsenlig för de sound man vill uppnå i afrosång. Det fanns emellertid beröringspunkter där båda pedagogerna hade liknande uppfattningar. Dessa var i frågor av grundteknik och allmän röstkaraktär.

Lars Ström har i sitt examensarbete *Sång är alltid sång oavsett genre* (2003) undersökt hur sångpedagoger med klassisk och afroamerikansk skolning undervisar i genrer från afrotraditionen. Resultatet av hans fyra kvalitativa intervjuer blev att de två klassiskt skolade sångpedagogerna arbetade mer med grundteknik när de undervisade elever i afrosång. Detta var dock något som även de afroamerikanskt skolade pedagogerna betonade som en viktig del av undervisningen. I arbetet ifrågasätter några informanter samt författaren själv det ensidiga bruket av genrebeteckningar. En pedagog anser att ”om en sång hos en elev är befast inifrån så blir uttrycket äkta” (s 21).

Vad är det då för skillnad mellan de två teknikerna? Daniel Gidlund har i sitt examensarbete *Hur låter skillnad?* (2004) låtit två grupper av lyssnare jämföra två sångerskor från de olika traditionerna när de sjunger samma sång. Den första gruppen som lyssnade bestod av vokalisterna från de två genrerna och den andra av afroinstrumentalister. De två sångerskorna fick spela in samma sång, en soulsång som författaren valt ut för ändamålet. Det bör nämnas att eftersom den inspelade sången tillhör afrogenren utgår resonemanget till stor del från den genrens förutsättningar. Skillnaden i röstbehandling delades in i fyra kategorier: frasering, textning, klang och timing. De stora skillnaderna var följande:

Frasering: Afrosångerskan (sångerska 1) sjöng med en fri och rytmisk frasering med hjälp av konsonanterna och använde glissandi (glidningar upp/ner till toner). Ibland avslutade hon fraserna med bluesiga wailingar. Den klassiska sångerskan (sångerska 2) fraserade mer sammanhängande och bundet och sjöng med många exakta tonsteg utan glissandi.

Textning: Medan afrosångerskan sjöng mycket på konsonanter och textade tydligt så sjöng den klassiska sångerskan mjukare och mer på vokalerna så att orden föreföll längre.

Klang: En stor skillnad i sångerskornas röstklang var att den klassiska sångerskan utgick från sin huvudklang som hon i lägre register drog ner, medan afrosångerskan istället utgick från sin bröstöst. Sångerska 1 hade större klang i bottenregistret och använde sig ibland av ett kontrollerat vibrato. Sångerska 2 fick tjockare klang i höjden och hade samma vibrato på alla långa toner.

Timing: Afrosångerskan varierade sin timing, *laidback* i verserna, det vill säga med mer häng i bakkant på tonerna och mer exakt, rakt på, i refrängerna. Eftersom den klassiska sångerskan sjöng mer på vokalerna upplevdes timingen ibland som seg.

I sitt examensarbete *Genrer emellan* frågar sig författarna Susanne Kjellgren och Maria Werneskog (1998) om man kan använda samma sångteknik oavsett genre. De ville också undersöka om det förekom fördomar mellan olika sånggenrer. Sångpedagoger på Sveriges musikhögskolor fick genom enkätundersökningar delge sina uppfattningar i ämnet. Dessutom genomförde författarna fyra intervjuer med sångpedagoger de kände. De kom fram till att det finns mycket som är gemensamt i sångtekniken i olika genrer. Alla tillfrågade anser att grundtekniken är essentiell för att utveckla en röst som håller i längden. Det är klangplaceringen som avgör vilken genre man rör sig inom.

På frågan om tekniken är olika för olika genrer svarar majoriteten att grunden är den samma, men att varje genre har sina speciella ideal (s 14).

2. Undersökningen

Metod

Vi har använt oss av halvstrukturerade intervjuer (Kvale, 1997) i vår undersökning för att få veta sångpedagogers uppfattningar i förhållandet mellan deras skolning och deras undervisning i sång på det estetiska programmet. Detta innebär att vi utgick från förberedda, färdigskrivna frågor (se bilaga 1) som vi sedan fritt ställde spontana följdfrågor på.

Val av metod

Vi valde att göra intervjuer eftersom de är mer djupgående än enkätundersökningar och man har möjlighet att ställa följdfrågor. I och med att vi båda var ovana vid att intervjuar valde vi att skriva ner frågorna ordagrant istället för att använda oss av en intervjuguide som Trost rekommenderar (2005), där man punktar upp intervjun i frågeområden. Då är tanken att man ska vara så insatt i intervjuens syfte att frågorna ska sitta i ryggmärgen och frågeområdena är det enda som behövs som stöd.

Vi är medvetna om att antalet intervjuade sångpedagoger i vår undersökning är för litet för att vi ska kunna dra några allmänna slutsatser. Intervjuerna ger främst svar från sex enskilda individer men kan också antyda vissa generella mönster.

Observationer var en annan metod som vi övervägde. Dessa skulle kunna ha varit ett bra komplement till intervjuerna. Ett alternativ var att först intervjuar och sedan följa upp pedagogen på lektioner för att se om han/hon var konsekvent i tal och handling. Vi insåg dock att för att få ett tillräckligt stort underlag så krävdes det ett stort antal observationer av varje pedagog. Vi valde därför av tidsskäl att begränsa oss till enbart halvstrukturerade intervjuer, eftersom vi anser att de ger bäst information i ämnet i förhållande till tidsåtgång. Intervjuer med elever var aldrig aktuellt då vi utgår från att de inte har den kunskap och distans som krävs för att utvärdera pedagogernas undervisning i fråga om detta ämne.

Urval av informanter

Vi ville intervjuar sångpedagoger på gymnasieskolans estetiska program eftersom undervisningen på kulturskola ofta ligger på nybörjarnivå och då blir undervisning i olika genrer inte lika aktuellt. Vi ville också fokusera på den undervisning som förekommer efter elevernas målbrott. Vi var även nyfikna på folkhögskolor men eftersom de ofta är medvetet profilerade åt det ena eller andra hållet, blir det automatiskt en fördel för sångpedagoger att vara specialiserade. Det estetiska programmet har en skyldighet enligt kursplanen att undervisa i *olika genrer och stilar*, vilket fordrar en bred kompetens hos lärare eller åtminstone i lärarlaget. Därför var vår undersökning intressant att utföra just på det estetiska programmet. I och med detta begränsades utbudet av sångpedagoger som kunde bli aktuella för oss att intervjuar.

Även om det finns olika lokala genreinriktningar på Sveriges musikhögskolor har vi valt att fokusera undersökningen på sångpedagoger med klassisk eller afroamerikansk inriktning eftersom dessa är de två dominerande genrer.

I Göteborg med kranskommuner har vi identifierat nio gymnasieskolor som har estetiskt program med musikinriktning. På ett estetiskt program jobbar vanligtvis två till tre sångpedagoger. När det gällde flera av sångpedagogerna vid dessa skolor så hade någon av oss redan en

relation till dem och detta uppfattade vi som ett hinder för att uppnå en neutral intervjusituation. Vi beslöt därför att utöka vårt geografiska undersökningsområde med två ytterligare skolor i södra Sverige.

Vid rundringningen till pedagogerna presenterade vi oss själva och vårt arbete. Vi förklarade att vi skulle göra undersökningar i form av intervjuer som skulle ta cirka 45 minuter. Vi försäkrade dem om att deras åsikter skulle presenteras anonymt och frågade om de skulle kunna tänka sig ställa upp på en intervju. Om de sa ja informerade vi dem om när det skulle kunna bli aktuellt och att vi kommer att göra ett urval för att sedan återkomma.

Till dem som sa ja ställde vi även följande frågor:

1. Ålder?
2. Skolning? (klassiskt eller afroamerikanskt skolad eller både och)
3. Om det går bra att spela in intervjun?
4. Om de vill läsa och godkänna transkriberingen?

Efter att vi ringt runt återstod det tio sångpedagoger som var villiga att ställa upp. Eftersom det skulle ta för lång tid att hantera tio intervjuer gjorde vi ytterligare ett urval genom att dela in sångpedagogerna i kategorier. Vi gjorde följande tabell (Trost, 2005):

Tabell 1. Urval av sångpedagoger

	Skolning	Sångpedagog
Yngre	Klassisk (A)	= <i>Anders</i>
	Mixad (B)	= <i>Britta</i>
	Afroamerikansk (C)	= <i>Cecilia</i>
Äldre	Klassisk (D)	= <i>David</i>
	Mixad (E)	= <i>Erika</i>
	Afroamerikansk (F)	= <i>Frida</i>

Vid urvalet delade vi in sångpedagogerna i yngre och äldre och efter deras olika skolning: klassisk, mixad eller afroamerikansk. Detta urval gav oss kategorierna A-F. Vi satte den nedre gränsen för äldre redan vid 40 år eftersom sångpedagoger som yrkeskategori tenderar att bestå av 25-35-åringar.

Vi diskuterade huruvida informanternas kön var en faktor i vår undersökning. Vi kom fram till att den var liten eller till och med obetydlig och beslöt därför att inte beakta kategorin kön vid urvalet. Dock valde vi ändå att använda de två manliga sångpedagoger, som var intresserade av att ställa upp för en intervju, eftersom de passade in i urvalet i övrigt. Ur de kategorier som innehöll fler än ett namn gjorde vi ett bekvämlighetsurval utifrån om vi båda kunde vara

med vid intervjun (vilket vi föredrog). Detta urval blev aktuellt i kategori A, C och F då vi hade två sångpedagoger i A respektive C och tre sångpedagoger i F. Till slut fick vi fram sex informanter som vi bokade intervjuer med. Dessa har vi valt att kalla Anders, Britta, Cecilia, David, Erika och Frida (se tabell 1).

Innan de sex ordinarie intervjuerna genomfördes ville vi pröva våra frågor och vår egen intervjuförmåga genom att göra en provintervju. En bekant till oss båda som för närvarande arbetar på musikskola och har arbetat på folkhögskola var villig att agera provinformant. Hon kunde inte besvara frågorna kopplade till det estetiska programmet fullt ut, men intervjun var ändå värdefull för oss eftersom den sa en hel del om hur vi fungerar som intervjuare.

Genomförandet av intervjuerna

Vi utförde två intervjuer gemensamt och ansvarade sedan för två enskilda var. Det blev sammanlagt sex intervjuer som genomfördes under loppet av två veckor. Informanterna fick svara på tolv frågor plus eventuella uppföljningsfrågor och varje intervju tog cirka 30-45 minuter. Frågesamtalen spelades in på minidisc.

Vi uppfattade det som en fördel att vara två i intervjusituationen eftersom vi då kunde dela på ansvaret. Före intervjuerna kom vi överens om att ställa varannan fråga vilket gjorde att medan den ena intervjuade kunde den andra förbereda nästa fråga. Detta resulterade också i att det uppstod fler intressanta följdfrågor.

Frågorna fungerade väl och vi fick ett användbart material att bearbeta till vårt arbete (se bilaga 3). Enligt vår mening svarade informanterna ärligt och efter bästa förmåga. I två av intervjuerna ur kategorin yngre sångpedagoger upplevde vi det svårt att utvärdera materialet eftersom deras arbetserfarenhet är begränsad och de har ännu inte hunnit bilda sig en bestämd uppfattning i ämnet. Intervjuerna med dessa två bestod ofta av resonemang kring deras egen yrkesroll. Det finns dock vissa delar i dessa intervjuer som vi ändå kunde använda oss av.

Vi upplevde intervjuerna väldigt intressanta. Vi fick vara vaksamma på oss själva så att vi inte gick in i vår roll som sångpedagog utan som intervjuare – det var annars lätt att komma ifrån ämnet. Detta blev ganska tydligt under transkriberingen av intervjuerna eftersom vi först då upptäckte att informanten hade letts in på för arbetet irrelevanta områden.

Vissa miljöer var mindre bra att utföra intervjuerna i som till exempel arbetsrummet på skolan eller ett café, där vi lätt kunde bli störda och både intervjuare och informanter fick anstränga sig för att hålla fokus.

Att intervju en äldre och mer erfaren person inom sin egen yrkeskategori kan före genomförandet upplevas som lite nervöst, men väl på plats kände vi oss väl bemötta och berikade av samtalen.

Resultat

Presentation av de intervjuade:

Anders: Ung sångpedagog med klassisk skolning

Britta: Ung sångpedagog med mixad skolning

Cecilia: Ung sångpedagog med afroamerikansk skolning

David: Äldre sångpedagog med klassisk skolning

Erika: Äldre sångpedagog med mixad skolning

Frida: Äldre sångpedagog med afroamerikansk skolning

Sångpedagogernas egen utbildning

Alla informanterna uppger att deras egna sånglektioner under utbildningen syftade till att utveckla deras egen sångteknik. Det var endast under metodiklektionerna som sången behandlades ur undervisningsperspektivet. Ingen av pedagogerna nämner detta som varken positivt eller negativt utan de förefaller ha en neutral uppfattning om denna fördelning. Flera av informanterna nämner enskilda lärare som har betytt mycket för dem under utbildningen.

Cecilia och Frida har efter sin utbildning gått grundkursen i Estill Voice Training System. Eftersom denna kurs behandlar alla genrer så uppfattar de två informanterna den som en bred fortbildning. Britta har bara arbetat i två år efter sin examen och säger att hon inte har hunnit med någon fortbildning. Hon har hört talas om Estill's kurser och vill gärna gå en sådan i framtiden. Anders har inte fortbildat sig inom sången men han har gått en körpedagogutbildning. Erika är med i en kör som sätter upp olika produktioner. Körens samt skolans produktioner ser hon som en ständig fortbildning. David har gått kurser inom den klassiska sången men han framhåller att även de sceniska produktioner han medverkar i är hans fortbildning.

De två afroamerikanskt skolade pedagogerna har båda sjungit klassiskt sång under sin skolgång, den ena under gymnasietiden och den andra på högskolan. Anders sjunger ofta jazz och David hade sjungit i flera genrer när han blev antagen till musikhögskolan. Ingen av dessa fyra nämner att de under yrkeslivet har känt ett behov av att fördjupa sig inom den genre/de genrer de inte skolat sig i under studietiden.

Behärskandet av olika sångtekniker

Fem av informanterna uttrycker att de behärskar att sjunga med olika tekniker i olika genrer, de flesta med en liten reservation om kvaliteten. Britta tycker sig behärska att sjunga med olika sångtekniker men att det kan vara svårt att växla flera gånger under samma dag. För att skona sin röst bestämmer hon därför att varje dag ska ha en genre som tema. Det är bara Erika som ifrågasätter uttrycket *behärskar* och framhåller att man aldrig kan bli fullärd inom sångstilar eftersom det hela tiden uppkommer nya. Hon säger att hon inte är specialist på någon av genrererna men att hennes bredd också är hennes tillgång som sångpedagog på gymnasiet. Hon nämner att hon har med sig en grundinställning som säger att "röst är röst" och hon tycker sig märka att nya böcker och de senaste årens röstdiskurs pekar på att hennes uppfattning vinner mark.

... och sen när man pratar interpretation och när man pratar liksom rent framförande, frasering och timing... så är det ju självklart att det är skillnad. Men... det är ju samma röst vi använder, man använder den lite olika bara. (Erika)

Hon betonar att en stor del av hennes arbete är att lära ut grundteknik i sång. Detta nämner även Frida, David, Anders och Britta. Britta säger att man med de flesta elever inte hinner komma in på stilbildning inom sången eftersom många först behöver lära sig att sjunga ut eller att sjunga över huvud taget.

Informanternas tolkningar av kursplanen

Målen i kursplanen för nivå tre tolkar flera av informanterna som att eleverna ska veta att man använder sig av olika röstklanger i olika genrer och att de till viss del ska kunna utföra denna variation i sångutövandet. De ska inte blanda ihop de olika sångstilarna med varandra och till exempel sjunga en musikallåt med jazzkänsla. Erika uttrycker det som att eleverna ska veta

... vad det är för klanglig skillnad på att sjunga jazz och klassiskt och att sjunga med runda vokaler och sjunga med breda vokaler. (Erika)

Hon vill att de ska känna till detta samtidigt som hon med en suck säger att hon alltid varit ”oerhört intresserad av att bryta de där konventionerna”. Anders säger att eleverna ska kunna skilja på genrer men att de inte behöver göra ”världens bästa tolkning”. Enligt David räcker det med att eleverna har känt på olika genrer. Han poängterar att eleverna precis har gått färdigt högstadiet och att programmet inte är någon högskoleutbildning.

Även Frida tolkar texten i kursplanen som att eleverna med rösten ska kunna distinkt särskilja genrer. Men hon påstår att många elever inte klarar av att göra detta, och det borde inte vara en nödvändighet när man är 16-17 år. Frida säger också att elevernas röster mognar under gymnasietiden vilket i sig innebär en orättvisa i jämförelse med andra instrument. Man kan till exempel inte tenta av en sångkurs eftersom ”det handlar om mognad”. Hon säger att elevernas uppflyttning till en högre nivå beror på hur lärarna bedömer eleven och att det kan vara lite olika mellan olika lärare. Erika tycker att målen i kursplanerna ofta är ”luddiga” och att frågan huruvida de är för ambitiösa eller inte beror på hur man tolkar dem.

Fyra av sångpedagogerna förklarar att det är ytterst få elever som når upp till nivå tre i sångundervisningen. Frida tycker att kraven på nivå tre är för höga för 18-åringar. Enligt henne har många elever som börjar på det estetiska programmet aldrig tagit en sånglektion förut och mycket av undervisningen går därför ut på att göra rösten stabil och att hitta stödet och balansen i kroppen. För henne är grundtekniken viktigare än att eleverna får lära sig olika sångstilar.

Eftersom nivå tre är för svår för de flesta av eleverna har man på två av informanternas skolor tagit bort denna kurs, och fördelat två kurser med nivå ett på huvud- och biinstrument samt en kurs med nivå två på huvudinstrumentet.

Alla pedagogerna i undersökningen säger sig sträva efter att ge eleverna genrebredd och att detta är något de kräver av sina elever, precis som kursplanerna påbjuder. Flera av dem berättar att man får jobba på att få elever intresserade av vissa genrer, och att man oftast får utgå från den genre eleven tycker om att sjunga och lyssna på när han/hon börjar på gymnasiet. Erika berättar om en elev som bara ville sjunga Marilyn Manson-låtar när han började på det estetiska programmet:

... jag skulle inte med gott samvete låta honom gå ut härifrån och känna att – ”ja, jag är specialist på Marilyn Manson.” Det... är inte mitt uppdrag, tycker inte jag. (Erika)

Hon säger vidare att hon mest är intresserad av att bryta genrekonventionerna och att hon är en ”textmänniska”, det vill säga hon är mer intresserad av vad textinnehållet berättar än vad genren säger om framförandet.

För att verkligen följa målen i kursplanen har man på Cecilias skola lagt upp terminerna i sångundervisningen efter olika genrer. De första fem terminerna är inriktade var och en efter en genre i en bestämd ordning, och under den sista terminen får eleverna välja själva vilken genre de vill sjunga i. Detta är enligt pedagogen till största del positivt eftersom eleverna accepterar olika genrer lättare när de vet upplägget. Dock kan man vara tvungen att smyga in andra genrer ibland eftersom eleverna kan tröttna när de sjunger i stilar de inte tycker om. Om elevernas inspiration avtar resulterar detta ofta i minskad övning enligt Cecilia och då kan röstutvecklingen bli lidande.

Pedagogernas utbildning i förhållande till deras arbete

De två sångpedagogerna med en blandad skolning tycker att deras utbildning var bra avpassad i förhållande till de krav som ställs i kursplanen. Båda två framhåller enskilda sångpedagoger som var skickliga på att ge dem kunskap i flera sånggenrer. Britta tycker dock att metodiken skulle ha kommit in snabbare i utbildningen så att hon hade fått med sig undervisningsperspektivet tidigare.

David examinerades 1986 och tycker inte att hans klassiska utbildning var bra avpassad till gymnasietets nuvarande kursplan. Det var en helt klassisk utbildning och det fanns ingen förväntan på att studenterna skulle förkovra sig i någon annan genre än den klassiska. När de kom ut till verkligheten upptäckte studenterna att det fanns elever som ville sjunga i andra genrer. Han vill inte klaga på sin utbildning utan säger att ”... det var det som gällde och det var den kunskap man hade då”. Han hade sin ”pop-bakgrund” att luta sig tillbaka på och passade på att lära sig så mycket som möjligt av de lärare han fick förmånen att träffa under utbildningen.

När David gick på musikhögskolan uppfattade han att vissa studenter på afroutbildningen i fyra år bara sjöng ”hippa låtar” utan att lära sig någon teknik. Frida uttrycker liknande tankar. Hon säger att det ibland kan slarvas med tekniken inom afrosången.

Anders tycker att hans utbildning fungerade bra i förhållande till kursplanens mål. En starkt bidragande orsak till detta var att han gick upp till administrationen på musikhögskolan och krävde att få sånglektioner i afrosång utöver de klassiska lektionerna. Han beviljades dessa lektioner och fick dessutom sitta med på afrosångmetodiken. Av den orsaken känner han sig rustad för verkligheten på skolorna. På frågan om hur hans utbildning hade fungerat utan hans självvalda afrolektioner säger han att afrogenre antagligen skulle ha blivit endast ytligt berörd. Han tror också att de som har en ren afroutbildning är bättre rustade för undervisningen på gymnasiet. Med den utbildningen får man fler verktyg att jobba med afrosång som är den genre som de flesta elever vill arbeta med, enligt Anders.

De afroskolade sångpedagogerna hyser olika uppfattningar om utbildningens relevans för lärargärningen på gymnasietets estetiska program. Frida bytte musikhögskola under sin studenttid och examinerades 1990. Hon hävdar att på hennes tid var utbildningen väldigt ostrukturerad och att den inte alls var användbar i hennes framtida yrkesliv. Det är framför allt hennes egna produktioner och undervisning som har format hennes yrkeskompetens.

Cecilia fick lektioner av två sångpedagoger under sin studietid och framhåller speciellt den första som även var hennes metodiklärare. Denna pedagog var noggrann med att låta henne testa på alla genrer. Under fortsättningsmetodiken var hennes andra metodiklärare en klassiskt skolad sångpedagog. Eftersom alla i studentgruppen var afrosångare som ville lära sig mer om den nya Estill-metodiken uppstod en konflikt mellan läraren och studenterna. Cecilia anser att hon inte lärde sig så mycket av den kursen.

Specialisering – problem eller tillgång?

Av de som är specialiserade upplever de flesta inte detta som ett problem, eftersom det finns fler sångpedagoger på arbetsplatsen med en annan inriktning än dem själva. Därför kan de vid behov slussa eleverna mellan sig om de vid något tillfälle upplever att de kommer till korta i undervisningen. Detta skulle emellertid bara vara aktuellt i enstaka fall. Som vi skrivit tidigare anser informanterna att det är relativt sällsynt att eleverna når en sådan hög nivå. På Cecilias arbetsplats är de två sångpedagoger med samma inriktning, det vill säga afroamerikansk. Hon tror att hennes bristande kompetens i klassisk sång skulle tydliggöras om det skulle komma en elev som vill sjunga mycket klassisk repertoar. Då skulle hon önska att det fanns en till lärare på skolan med klassisk sång som inriktning. Under sitt första år som sångpedagog har hon dock inte stött på det problemet.

Erika och Frida tar upp att de upplever sig ha otillräckliga kunskaper inom de olika genrer inom klassisk sång. De har en mindre repertoar att välja ur jämfört med afrogenren. Inte heller dessa två ser denna begränsning som något större problem på grund av elevernas nivå och intressen.

Det är en genomgående uppfattning hos de flesta sångpedagogerna att man är alltför begränsad om man enbart har klassisk skolning, eftersom få elever på gymnasiet vill sjunga klassisk repertoar. Det framgår att Anders och Frida tror att det är lättare att ha en afroskolning som utgångsläge än en klassisk skolning när man ska introducera nya genrer som kan vara främmande för eleverna, som till exempel opera. Frida tycker därför att hennes specialisering är en stor tillgång i kontakten med eleverna. Hon upplever att det är lätt att bygga en relation till eleverna på grund av att hon ”låter lite grann som de (artister de) lyssnar på”.

Samtidigt tycker flera av de intervjuade att den klassiska tekniken är en bra grund att utgå från för vidare fördjupning i andra genrer.

Alla sångpedagogerna nämner att det är sällsynt att elever vill sjunga klassiskt. Frida, Britta och Cecilia menar att det till och med kan finnas en rädsla för det klassiska sångidealet. Eleverna är så vana att sjunga med ”popröst” att huvudklangen upplevs främmande. Britta berättar om en elev som hon uppmanar till att sjunga klassiskt:

... hon tycker att hon låter jättekonstig i sin huvudklang liksom (...) Hon kan själv inte identifiera sig med den rösten... det låter opera för henne fast det över huvud taget inte är opera. (Britta)

David och Britta talar om vikten av att ta hänsyn till elevernas bakgrund, förväntningar och olika intressen. För att kunna möta eleverna där de är krävs en bredd så att man kan hjälpa dem vidare i det de vill göra.

Frida resonerar kring begreppet specialisering. Hon anser att man som musiker är specialiserad om man enbart skulle vara till exempel en skicklig jazzsångerska. Eftersom det finns en stor variation av stilar inom klassisk och afroamerikansk musik får man anses vara ganska bred som sångare om man helt behärskar det ena eller andra blocket.

Alla pedagoger utom en menar att deras säregna profil inom sång var viktig när de fick sin anställning. Anders uppfattar att hans specialisering inte spelade någon roll utan menar att det snarare var tillfälligheter som avgjorde när han fick sin tjänst.

En hypotetisk utbildning

Alla sångpedagoger understryker vikten av att sångpedagogstudenten är bred när han/hon ska börja jobba på ett estetiskt program. Frida framhäver att alla färdiga sångpedagoger skulle tjäna på att ha testat både klassisk och afroamerikansk sång. David tycker att det är bra att vara bred i undervisningssyfte men varnar för att vara alltför bred eftersom undervisningen kan bli ”skvalpig”. Som bredd anser Erika att man behöver kunna anatomi, röstfysiologi och ha kunskap om hur tonåringar fungerar över huvud taget.

Cecilia tycker att man borde hinna med att både specialisera sig och ta del av allmänkunskaper på sångpedagogutbildningen, eftersom den pågår i fyra och ett halvt år. Specialisering och allmänkunskap behöver nödvändigtvis inte stå i ett motsatsförhållande till varandra. Hon understryker vikten av att sångpedagogen personligen måste tycka att genrerna är roliga att sjunga för att han/hon ska kunna motivera eleverna att sjunga dem. Därför är det angeläget att pedagogen specialiserar sig inom det han/hon tycker är roligt. Cecilia tycker att hennes utbildning bestod av många individuella val, vilket innebar att det var upp till henne i vilken utsträckning hon ville fördjupa respektive bredda sig.

David poängterar vikten av att hänga med i den utveckling som sker inom ”world music” samtidigt som han värnar om bevarandet av den klassiska sången:

Vad är det för sångstilar ... som växer fram och, och ändå inte tappa ... den klassiska traditionen så att vi blir nån slags ... popsjungande ”la la la-land”... Men vi måste ju ... som all musiklärarutbildning väga vår tradition mot... det nya som kommer och inte bli akterseglade av eleverna som kan mycket mer än vi själva. (David)

Frida är också intresserad av andra länders musik som ligger utanför det afroamerikanska och klassiska området. Hon tycker att alla blivande sångpedagoger borde ta del av sångteknik inom alla genrer. Parallellt som de själva testar på vore det önskvärt att de får ta del av en i sammanhanget lämplig metodik.

Musikdramatik borde höra till allmänkunskaperna på sångpedagogutbildningen, tycker David. Han anser också att det ligger i allas intresse att ha språkkunskaper men inser att utbildningens längd är begränsad, och att man därför får skaffa sig dessa kunskaper själv genom till exempel fortbildning.

Erika ifrågasätter hur viktig genrediskussionen egentligen är.

För det är sånt man ”nördar” på, på musikhögskolan, liksom, ursäkta uttrycket men det är inte så intressant när man kommer ut och jobbar... (Erika)

Hon tycker att en specialisering i till exempel *växande röster* är mer relevant i sångutbildningen än genreinriktning. Sånggenrerna är i ständig förändring och hon ser det därför som ”en dödfödd kamp” att som sångpedagog oupphörligen hålla sig à jour med det senaste. Det viktigaste är att pedagogen håller koll på de olika ”sounden”: det klassiska, pop/rock och musikal som ligger däremellan.

På ett estetiskt program krävs det bredd tycker Britta och Anders, samtidigt som de båda vill ha en viss specialisering för att man ska känna sig trygg inom sitt område. Anders menar att det är bra att vara specialiserad eftersom ”...det gör att det är ett stort glapp mellan min egen kunskap och den jag ska förmedla”.

Britta betonar också fördelen med ett visst mått av specialisering eftersom man som sångpedagog behöver uppleva att man ”behärskar någonting väldigt bra” gentemot sina elever för sitt eget självförtroendes skull, och för att känna sig tryggare i sin yrkesroll.

Sångpedagogens arbetsplats

Som vi redogjorde för ovan anser alla pedagoger utom en att deras inriktning av olika anledningar var viktig när de fick sin anställning på arbetsplatsen. Britta har förutom sång studerat rytmik under sin utbildningstid och hon tror att hennes fysiska attityd till sången spelade roll vid hennes anställningsintervju. Cecilia tror att hennes inriktning kunde ha betydelse vid anställningen eftersom hennes specialisering liknar den på skolan redan etablerade sångpedagogens. David och Erika framhåller sin bredd som en viktig fördel när de fick jobb medan Frida istället betonar sin inriktning.

På Anders skola arbetar tre sångpedagoger. Hur eleverna fördelas mellan dem beror på flera olika faktorer. De försöker placera eleverna så att det i mån av utrymme i tjänsterna blir möjligt för respektive pedagog att följa dem i tre år. Det kan vara en stor fördel att vara tre sångpedagoger eftersom personkemin inte alltid fungerar med alla elever. Då kan lärarna byta elever med varandra under utbildningens gång. Bytet kan också grunda sig på att eleven vill specialisera sig inom en viss genre som är en annan pedagogs specifika inriktning. På Anders gymnasieskola börjar eleverna med biinstrumentet i tvåan. De som väljer sång som biämne känner oftast redan till sångpedagogerna och har önskemål om vem de vill ha som lärare. Under antagningsprovet till det estetiska programmet sitter alla sångpedagogerna med och redan då kan de få en uppfattning om vilka elever de vill arbeta med.

Vi tittar lite grann på provet också... Vad sjöng de, vad var det det lät som de ville... Hur lät rösten... Vem känner att de är hungrigast på den här eleven? (Anders)

På Fridas skola arbetar fem sånglärare med olika skolning. Det är sagt att de ska dela upp eleverna utan några kriterier. Hon brukar dock sitta i en jury med många sökande som har afroinriktning. Om hon möter sökande som verkar drivna och som verkar ha personliga egenskaper som hon tycker om, brukar hon lägga fram önskemål om att hon vill ha dem som elever om de blir antagna. Hittills har hennes rekommendationer resulterat i att hon har fått sina önskemål uppfyllda. Till eleverna säger pedagogerna att det inte är någon skillnad mellan dem som lärare utan att de alla är breda och blandar genrer. Detta säger de för att eleverna inte ska tro att det är någon skillnad mellan pedagogernas undervisning.

Cecilia och Britta har jobbat i ett respektive två år. De har ännu inte suttit med vid sökningarna till de estetiska programmen på sina skolor. När Cecilia började arbeta fick hon ta de nya eleverna som hon är klassföreståndare för, och några elever som har sång som

biinstrument. Hon tror även att hon fick ta över några elever där personkemin inte stämde med den andra sångpedagogen. Enligt Britta är båda pedagogerna på hennes skola breda och de tänker aldrig i genrer när de delar upp eleverna mellan sig. Istället ser de till att schemat passar tidsmässigt och att de får lika många huvudämnes- och biämneselever.

David är aldrig med vid sökningarna till sin skola. Han har ingen omfattande tjänst eftersom han har många andra olika åtaganden inom musik. Han får de nyantagna som inte får plats i de övriga sångpedagogernas scheman men upplever inte att han blir tilldelad en viss kategori av elever.

På Erikas skola arbetar två sångpedagoger samt två extra som hyrs in från Kulturskolan. De delar upp eleverna mellan sig utan några speciella kriterier. Några elever har gått i Kulturskolans verksamhet och de får även i fortsättningen gå för de inhyrda lärarna om de vill. Annars tänker inte sångpedagogerna genremässigt i fördelningen av eleverna på detta gymnasium. Det kan hända någon gång att någon elev uttalat vill sjunga i den ena eller andra genren. Men enligt Erika är det mycket ovanligt.

3. Diskussion

Genrebegreppet

I kursplanen till instrumental- och sångundervisning står det att eleven ska ha vissa genrekunskaper. När vi påbörjade detta arbete frågade vi oss vad som fordras av pedagogers kompetens - bredd eller specialisering. Är det att föredra att vara specialiserad och att ha sångpedagogkollegor med olika inriktning på en arbetsplats? Eller ska sångpedagogen vara så bred som möjligt så att han/hon kan ta sig an fler genrer och inte vara beroende av andra?

Vi upplever att sångpedagogerna vi intervjuade inte ser kursplanernas krav på genrekännedom som något större problem. Ofta är eleverna på nybörjarnivå när de startar sin gymnasietid och då fokuseras det på grundträningen. Dessa elever hinner inte bli så avancerade att de utmanar sina pedagogers kompetens. Skulle det vara bättre att enbart fokusera på allmänkunskaper i sångutbildningen? Vi tror inte det. Vi håller med Britta och Anders när de säger att det är gott för ens självförtroende att vara riktigt bra på någonting. Det är tryggt både för eleven och pedagogen när det finns en viss kunskapsklyfta mellan dem.

Det var intressant att alla sångpedagoger mer eller mindre pratade om en grundröst och/eller om grundträning. Det Kayes (2000) och Sadolin (2000) redogör för i sina böcker verkar medvetet eller omedvetet ha fått genomslag hos pedagogerna. Även om författarna och sångpedagogerna inte använder sig av exakt samma språkbruk verkar det finnas en gemensam tanke i hur rösten fungerar och hur den utvecklas genom övning.

Alla sångpedagoger oavsett specialisering betonar i undersökningen grundteknikens viktiga roll i sångundervisningen på gymnasiet. Detta är en vidare utveckling av Holmgrens (2003) undersökning där hon uppfattade att den klassiska och den afroamerikanska sångpedagogen hade många liknande åsikter vad gäller grundteknik och röstbehandling. Det berör även Kjellgren och Werneskovs (1998) arbete om sångpedagogers syn på genrer och grundteknik.

Precis som sångpedagogerna tror vi att bra genrelösa grundkunskaper i sång är det som är mest användbart i undervisningen på det estetiska programmet. Utifrån dessa grundkunskaper behövs det en bred kunskap – kanske inte i genre – utan i olika röstkvaliteter som Estill talar om, och när man lämpligast använder vilken. I och med den omfattande musikindustrin kommer det ständigt nya musikstilar och precis som Erika säger vore det ”dödfött” att försöka hänga med i alla. Men om man som sångpedagog behärskar dessa röstkvaliteter lämnar de ett stort utrymme för variationer, kombinationer och personliga tolkningar, vilket gör dem användbara i vilken stil det vara må. Vi tror också liksom Kayes (2000), att en stor kunskap i röstfysiologi och röstanatomi underlättar arbetet i undervisningen. Som sångpedagog kan du formulera vad som händer i rösten och beskriva övningars syfte mer konkret.

Sist i vår intervjuundersökning hade vi placerat frågan huruvida sångpedagogerna tillät specialisering hos eleverna eller om genrebredd var obligatoriskt i deras undervisning. Som vi sagt tidigare förklarar pedagogerna att de kräver stilvariation precis som kursplanerna fordrar men att de också tillåter en viss specialisering. Eftersom vi vid den här tidpunkten i intervjun redan hade behandlat kursplanerna i några frågor kan vi inte låta bli att undra vad svaret på frågan hade blivit om vi hade ställt den före frågorna om kursplanerna. Något svar kan vi såklart inte komma fram till, men vi är medvetna om att det finns en risk att frågornas följd kan ha påverkat pedagogernas svar.

För att vara säkra på att lära eleven *olika stilar* eller *genrer* har de på Cecilias skola valt att fokusera på en bestämd genre per termin. Även om det finns utrymme för pedagogerna att göra undantag undrar vi om det inte ger en alltför stark betoning på genrer genom detta förfarande. Vi tycker att det är viktigt att man utgår från elevens egen sångutveckling och att man utifrån den avgör vilket sångstycke som kan tillmötesgå elevens behov av en viss sorts övning.

Trots att de flesta av sångpedagogerna framhäver att deras profilering är relativt ointressant i förhållande till deras undervisning är ändå fem av sex övertygade om att den hade viss betydelse när de fick sin anställning. Har speciell kompetens en avgörande roll vid anställning men inte i undervisningen? Är det på grund av att sångpedagogens arbete ofta sker enskilt och han/hon är fri att självständigt lägga upp sin undervisning som han/hon inte upplever sig otillräcklig? De klassiska sångpedagogernas avsaknad av fortbildning över genregränserna tyder också på att de är nöjda med den kompetens de har. Vid flera av intervjuerna har det framkommit att *livet* anses som tillräcklig fortbildning.

Samtidigt som de flesta av sångpedagogerna hävdar att deras profilering var en tillgång vid deras anställning tror de inte att tjänster som utlyses är speciellt profilerade utan att det är en sångpedagog i allmänhet som efterfrågas. Det är möjligt att arbetsgivaren gör tjänsten bred vid utannonsering för att få många ansökningar, för att sedan vid anställningsintervju göra ett urval baserat på personlig profilering som passar arbetsplatsen.

Tillvägagångssättet vid sökningar till estetiska programmet tyder också på att sångpedagogerna gör en viss uppdelning av elever efter genre. Men det verkar handla om elever som kommit förbi nybörjarnivån, och där deras val av sökningslåt avslöjar en tydlig genreinriktning. Det upplever vi som en naturlig konsekvens av elevens bakgrund. Vi håller det för självklart att man ska tillmötesgå elevens behov av att komma vidare i sin sångutveckling. Enligt sångpedagogerna finns det ingen risk för likriktning, eftersom de samtidigt lägger stor vikt vid variation av stilar.

Det stora intresset för afroamerikansk musik bland eleverna är ingen överraskande företeelse då det är den musiken som till stor del spelas på radion och MTV. Kanske är det dags för en diskussion kring hur och om vi ska bevara den klassiska traditionen? För oss är det en självklarhet att vi ska värna om den klassiska sången. Vi behöver hitta ett nytt angripssätt för att få eleverna intresserade och motiverade. Det är möjligt att det är en fördel att komma från det afroamerikanska hållet och ta sig an den klassiska musiken som Anders och Frida nämnde.

Sångpedagogerna David och Frida tycker att utvecklingen inom världsmusikgenren är intressant. De önskar att sångpedagogstudenterna ska kunna ta del av den ännu mer. Den nya världsmusikutbildningen på Högskolan för scen och musik i Göteborg är ett tecken på att fler genrer blir accepterade på högre musikutbildningar. Förhoppningsvis kan förekomsten av fler stilar öppna nya dörrar och resultera i ett större fokus på musiken istället för genrer.

Musikhögskolans sångpedagogutbildning

I vår undersökning finns det tendenser som pekar på att det är en viss skillnad mellan de yngre och de äldres utbildningar vad gäller genrebredd. De yngre talar om en större frihet i val av kurser medan de äldre pedagogernas utbildning förefaller mer styrd. Eftersom vi frågade pedagogerna hur de tyckte att deras utbildning var anpassad efter gymnasiet kursplan för instrument- och sångundervisning fick vi egentligen inte svar på vad de tyckte om utbild-

ningen i sig (även om detta kunde komma fram ändå). Vi kan alltså bara bedöma deras utbildningars kvalitet efter vilken genrebredd som erbjöds.

Även om pedagogerna har gått olika slags utbildningar med olika inriktningar är vårt bestående intryck att de delar många uppfattningar och förhållningssätt. Vårt val att ta oss an ämnet i detta examensarbete berodde mycket på vår egen osäkerhet inför vårt framtida yrkesliv och dess krav på genrebredd. Det känns nu tryggt att se att sångpedagoger trots olika utbildningar på något sätt utvecklar en gemensam förståelse inför arbetets förutsättningar och uppgifter.

Pedagogerna har mycket olika uppfattningar om hur väl deras utbildning har förberett dem inför en icke genrespecifik lärargärning. Detta verkar i flera fall ha berott på tillfälligheter som till exempel speciella lärare. I musiklärarutbildningarna har det under de senaste tio åren skapats ett större utrymme för valbara kurser. Man kan alltså som student i högre grad välja vilken inriktning ens utbildning ska ha. Denna valfrihet kan å ena sidan anses som en positiv utveckling, å andra sidan betonar flera av informanterna att det är bra att inneha en bred genrekunskap när man ska arbeta på estetiska programmet. Kanske borde det finnas ett minimumkrav av kunskaper inom olika genrer för de som studerar till sångpedagoger? Eller är det bättre om studenterna själva får välja till kurser inom andra genrer som det fungerar nu? Det kan vara nog så svårt när man är absorberad av den genre man föredrar att sjunga i. Sångpedagogutbildningarna på musikhögskolorna i Sverige är runt fyra år långa. Som Cecilia i vår undersökning påpekar borde det under dessa år finnas tillräckligt med tid för att hinna med både specialisering och breddning inom genrekunskaperna i sång.

Samtidigt är musikhögskolornas sångpedagogutbildningar inte anpassade enbart för de som ska arbeta på gymnasiet estetiska program. Många som studerar till detta yrke kommer att jobba med sång på andra sätt än som sångpedagog, till exempel som frilansande musiker. Vissa startar eget företag och undervisar enbart inom den genre de har fördjupat sig inom. Utbildningen kan inte anpassas helt efter en av flera karriärmöjligheter.

Precis som i Ströms arbete (2003) anser flera av pedagogerna i vår undersökning att många lägger för stor vikt vid genrebegreppet. Eftersom eleverna på gymnasiet estetiska program ofta är på nybörjarnivå är kanske genrediskussionen ointressant här, precis som Erika påpekar. Det finns säkert andra behov av fördjupningar som är av större vikt än behovet av en djupare eller bredare genrekompetens hos sångpedagogen. Erika nämner den växande rösten och tonårspsykologi som exempel. Under de enskilda undervisningspassen med bara lärare och elev uppstår ofta ett ömsesidigt förtroende som leder till att eleven anförtror sig till läraren i mångt och mycket. Under våra VFU-perioder (Verksamhetsförlagd Utbildning, före detta ”praktik”) har vi själva uppmärksammat att eleverna blir frustrerade under lektioner på grund av bekymmer utanför undervisningen, och det kan då bli svårt som sångpedagog att gå vidare i lektionen.

Sen den nya lärarutbildningen genomfördes på Göteborgs Musikhögskola (numera Högskolan för scen och musik i Göteborg) har tanken varit att varje student ska ha all VFU under utbildningen på samma skola, helst i samma arbetslag. Med tanke på hur olika situationerna är i olika slags sångundervisning, till exempel på kulturskola eller på estetiskt program, borde sångpedagogstudenten istället uppmuntras till att besöka flera olika skolor och pedagoger. Då skulle han/hon kunna uppmärksamma hur olika pedagoger arbetar med olika genrer och på vilka sätt man kan undervisa i sång. Därefter kan studenten forma sin utbildning efter sitt blivande yrkesval.

Kursplanerna

Sedan vi började vår sångutbildning har gymnasiet kursplaner för instrumental- och sångundervisning varit ett ämne till diskussion. De är svårtolkade och vi som studenter upplever det som en utopi att elever på olika skolor kommer ha möjlighet att få en likvärdig undervisning. Under våra intervjuer med sångpedagogerna i samband med frågor rörande kursplanen kom det fram att även de uppfattar kursplanen ”luddig”. Det är svårt för dem att definiera vad *olika genrer eller stilar* innebär och vi upplevde att de kände en resignation inför kursplanen.

När sångpedagogerna ändå försöker att beskriva hur de tolkar begreppen olika genrer eller stilar handlar det snarare om att eleven ska ha *känt på* flera olika sorters repertoar än att de ska kunna *behärska* dem. Vi tycker att det låter rimligt i förhållande till den nivån som de flesta elever befinner sig på, på det estetiska programmet. De som söker det estetiska programmet vet inte alltid vad utbildningen innebär och kan ha en begränsad erfarenhet i ämnet sång. Deras ambitioner i sångkursen är ofta inte att bli professionella sångare, speciellt inte om de har sång som biinstrument. Deras förväntningar på kursen är att få sjunga mycket och att ha roligt. Som sångpedagoger behöver vi kunna tillmötesgå både den elev som ”bara vill sjunga” och den elev som medvetet vill träna sin röst mot ett visst mål.

Som Frida nämner ligger det en orättvisa i att låta instrumentspel och sång ha samma kursplan då sångarens ”instrument” inte är färdigväxt förrän i 20-årsåldern. Under målbrottet kan man inte ha samma kontroll på rösten som när man är vuxen. Om eleven får kämpa med ett registerbrott² kanske han/hon blir begränsad i sin ambition att nå upp till en högre betygsnivå.

Vi blev förvånade över att det var så få elever som nådde upp till nivå tre. Varför ha en nivå som är mer eller mindre omöjlig att nå? Har kursplanen orimliga mål? Bör den revideras till att mer tillmötesgå verkligheten? Det var också överraskande att vissa skolor löste problemet genom att avlägsna den tredje nivån från utbildningen. Är detta tillåtet? Skulle man kunna göra så i till exempel matematik? Vi ringde Skolverket för att få svar på våra frågor. Vi fick prata med Henrik Fredriksson som informerade oss om att det är vissa kurser som ingår för att en utbildning ska få kalla sig estetiskt program, inriktning musik. De kurser som är gemensamma för alla musikelever på det estetiska programmet är:

Tabell 2 (hämtad från skolverkets hemsida)

Ämne	Kurskod	Kurs	Poäng
Musik	MU1201	Ensemble A	100
	MU1203	Gehörs- och musiklära A	100
	MU1205	Instrument/sång, nivå 1	50
	MU1206	Instrument/sång, nivå 2	50
	MU1207	Instrument/sång, nivå 3	50
	MU1208	Körsång A	50

Alla ovanstående kurser är obligatoriska och ska fullföljas av eleven. Det är inte tillåtet att ta bort en nivå inom till exempel sång på grund av att man som sångpedagog upplever att den har orimliga mål. Generellt har varje program ett ansvar att se till att eleven får de kurser han/hon ska ha. Om man som pedagog anser att målen är för högt ställda ska man gå till

² ”När fonationen övergår från ett register till ett annat kan registerbrott förekomma. Detta yttrar sig i en plötslig förändring av både fonationsfrekvens och röstklang. Mansröstens ”tuppar” brukar motsvara korta besök i falsettregistret. Hos kvinnorrösten kan liknade fenomen förekomma.” (Sundberg, 1980, sidan 37)

skolledningen och informera om att det behövs större resurser i den här kursen. Vi nämnde för Fredriksson att vi intervjuat sångpedagoger som anser att sångundervisningens förutsättningar skiljer sig från den övriga instrumentalundervisningens. Rösten är inte färdigväxt när eleverna börjar på gymnasiet utan den mognar alltmer under utbildningens gång, och det kan vara svårt att kräva samma progression hos sångeleverna som hos elever med ett annat instrument. Vi undrade vad man skulle göra som pedagog om man ville revidera kursplanen. Fredriksson informerade oss om att det pågår en revidering just nu inför höstterminen 2007 (Fredriksson, 2006).

På Skolverkets hemsida fann vi den nya kursplanen för instrument- och sångundervisning på estetiska programmet (se bilaga 2). Man har slagit ihop instrumentalundervisningen under de tre gymnasieåren till en enda kurs på 200 poäng. Det finns inte längre några nivåuppdelningar och eleven får ett enda betyg i slutet av utbildningen istället för ett betyg i slutet av varje kurs. I undervisningsmålen står följande:

Målet för undervisningen i ämnet är att eleven skall utveckla (...) sin repertoar och tillämpa metoder för instudering samt stilkänsla för olika genrer (Skolverket, 2006)

I betygskriterierna nämns inte ordet genre. I kriterierna för betyget Godkänt står det: ”Eleven redovisar grundläggande repertoarkännedom och hur musik instuderas” (Ibid, 2006).

I kriterierna för Väl godkänt står det att eleven skall ”visa stilkänsla”, i kriterierna för Mycket väl godkänt stärks detta till ”utvecklad stilkänsla”. Dessa nya målbeskrivningar och betygskriterier kan precis som de gamla uppfattas som ”luddiga”. Begreppen är vida och kan tolkas godtyckligt. Samtidigt verkar författarna av de nya kursplanerna medvetna om detta. De verkar avsiktligt ha skalat av ord och lämnar utrymmet fritt för tolkning. Istället för att ha separata *kursmål* och *mål att uppnå* har den nya kursplanen *mål för undervisningen* och *grunder för bedömning*. Betygskriterierna är kortare och kärnfullare. Lägg märke till att de nya betygen kallas för Godkänt istället för Godkänd. Är detta ett försök att få bedömningens fokus att flyttas från person till prestation?

Slutsats

Arbetets grundläggande frågeställning har varit hur sångpedagoger upplever sin specialisering inom antingen klassisk eller afroamerikansk sång i förhållande till det genrebreda arbetet på gymnasiet estetiska program. Oavsett skolning verkar sångpedagogerna rörande överens om att specialisering inte är begränsande. De ser sin kompetens som fullt tillräcklig för kursplanernas krav på genbredd.

Samstämmigheten beror på att:

- Sångundervisningen på gymnasiet estetiska program ligger på en grundläggande nivå. Kursplanens mål om att eleven skall ”ha en repertoar från olika stilar och genrer och kunna stilistiskt framföra ett stycke” tolkar informanterna som att eleven ska ha *känt på* olika genrer eller *veta* att man använder rösten på olika sätt i olika sånger.
- Även om vissa av pedagogerna inte anser att deras utbildning varit avpassad till en undervisning med stor genbredd, har de skaffat sig de kunskaper de saknade på annat sätt.

Den specialisering som flera av de intervjuade förmodar är begränsande, är att enbart vara klassiskt skolad sångpedagog. De flesta eleverna utövar inte klassisk sång till vardags, och även om de också får ta del av den traditionen handlar undervisningen till stor del om den afroamerikanska musiken.

Informanterna i vår undersökning tolkar uppnåendemålen i kursplanen för instrumental- och sångundervisningens nivå tre på gymnasiet som för svåra för det stora flertalet elever. Enligt Skolverket ska kursen på nivå tre vara obligatorisk för alla elever på estetiska programmet. Några av sångpedagogerna säger dessutom att kursplanerna kan tolkas olika. Vår undersökning visar på att det förekommer en klyfta mellan kursplanen och verkligheten vad gäller uppnåendemålen svårighetsgrad.

Angående musikhögskolornas sångpedagogutbildning visar vår undersökning att förekomsten av genrebredd beror mycket på enskilda studenters val och initiativ samt på vilken lärare man blir tilldelad/väljer. Med tanke på stilvariationen som finns på estetiska programmet på gymnasiet och även på landets kulturskolor, frågar vi oss om musikhögskolorna borde styra studenter så att en viss genrebredd blir uppnådd, eller om detta helt och hållet ska vara upp till den enskilde studenten. Valbarhet tycker vi är bra men det är viktigt att studenten vet vad som krävs på den typ av arbetsplats som denne vill arbeta på. Vi önskar därför mer information från sångpedagogutbildningens sida och eventuellt en medveten variation av VFU-platser. Kanske borde även sångpedagogutbildningen innehålla mer obligatoriska inslag av ämnen som tonårsröster och barn- och ungdomspsykologi.

Förslag till fortsatt forskning

Hur upplever eleverna sångundervisningen på det estetiska programmet? Infriar programmet deras förväntningar eller är det något de saknar? Vad tycker de om klassisk musik? Hur viktig är läraren för undervisningen? Dessa frågor tycker vi skulle vara intressanta att få svar på. Man skulle kunna göra en lite större undersökning genom enkäter för att möjligheterna att få generella resultat skulle öka.

Hur förankrar man kursplanen ännu mer i medvetandet hos lärare? Det verkar fordras ännu mer tydliga riktlinjer att följa, så att Sveriges nationella estetiska program är likvärdiga i sina kurser. Eller ska det finnas en större individuell frihet på programmen så att undervisningen kan anpassas till de elever som går där?

Referenser

Litteratur

- Gidlund, Daniel (2004). *Hur låter skillnad? En komparativ studie av två sångerskor från två olika traditioner*. Examensarbete musikhögskolan. Örebro universitet, Musikhögskolan, Örebro.
- Gustafsson, Madeleine (2005). *Möte mellan genrer. Problem och möjligheter i sångteknik och pedagogik*. Examensarbete musikhögskolan. Göteborgs universitet, Musikhögskolan, Göteborg.
- Holmgren, Josefina (2003). *Ett instrument – två tekniker? En studie i afroamerikansk och klassisk sångteknik vid Kungliga Musikhögskolan i Stockholm*. C-uppsats. Uppsala universitet, Institutionen för musikvetenskap, Uppsala
- Kayes, Gillyanne (2000). *Singing and The Actor*, New York: Theatre Arts Books.
- Kjellgren, Susanne & Wernesko, Maria (1998). *Genrer emellan – ett arbete om sångteknik*. Examensarbete Musikhögskolan. Högskolan i Örebro, Institutionen för musikhögskolan, Örebro.
- Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*, Lund: Studentlitteratur.
- Sadolin, Catherine (2000). *Complete Vocal Technique*, Köpenhamn: Shout Publishing.
- Sohlmans musiklexikon (1979). Stockholm: Sohlmans Förlag AB. Uppslagsord: *afroamerikansk musik och sång*.
- Ström, Lars (2003). *Sång är alltid sång oavsett genre*. Examensarbete musikhögskolan. Luleå tekniska universitet, Musikhögskolan i Piteå, Piteå.
- Sundberg, Johan (1980). *Röstlära. Fakta om rösten i tal och sång*, Stockholm: Proprius Förlag.
- Trost, Jan (2005). *Kvalitativa intervjuer*, Lund: Studentlitteratur.
- Zangger Borch, Daniel (2005). *Stora sångguiden*, Lettland: Preses Nams.

Elektroniska källor

Jo Estill, hämtad 2006-05-26.
Estill Voice Training: History
http://www.trainmyvoice.com/company_history.php

Nationalencyklopedin, hämtad 2006-06-07.
Sökord: genre
<http://www.ne.se>

Skolverket, hämtad 2006-05-26.

Kursplaner och betygskriterier:

<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0506&infotyp=4&skolform=21&id=I&extraId=>

Kursplaner för instrument- och sångundervisning från och med höstterminen 2007:

<http://www.skolverket.se/sb/d/915>

Muntliga källor

Personlig kommunikation den 24 maj 2006 med Henrik Fredriksson, undervisningsråd på Skolverket.

Intervju med ”Anders”, 5 maj 2006

Intervju med ”Britta”, 4 maj 2006

Intervju med ”Cecilia”, 8 maj 2006

Intervju med ”David”, 4 maj 2006

Intervju med ”Erika”, 9 maj 2006

Intervju med ”Frida”, 4 maj 2006

Inspelningar av intervjuerna finns hos författarna.

Bilaga 1

MU1205 - Instrument/sång, nivå 1 50 poäng inrättad 2000-07 SKOLFS: 2000:90

Mål för kursen

Kursen skall ge grundläggande kunskaper om hur ett musikinstrument eller sångrösten kan användas till skapande. Kursen skall även ge grundläggande övning i instuderingsteknik och memoreringsförmåga samt enkelt not- och gehörsspel. Kursen skall också ge kännedom om instrumentets konstruktion och egenskaper respektive röstens fysiologi. Dessutom skall kursen ge kunskaper om grundläggande principer för interpretation.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

- kunna musicera på en grundläggande nivå
- kunna instudera enkla musikstycken
- känna till grundprinciper för gehörssång/spel och improvisation
- känna till instrumentets konstruktion och röstens fysiologi.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven studerar in enkla musikstycken och musicerar efter noter och på gehör.
Eleven beskriver grundprinciperna för gehörsspel eller sång och improvisation.
Eleven beskriver och ger exempel på instrumentets konstruktion eller röstens fysiologi.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven musicerar på grundläggande nivå med ett visst musikaliskt uttryck.
Eleven instuderar enkla musikstycken inom olika genrer.
Eleven använder grundläggande principer för interpretation.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven har en grundläggande repertoar inom olika stilar eller genrer.
Eleven analyserar sitt musicerande och omsätter på ett personligt sätt kursens innehåll i eget musicerande.

MU1206 - Instrument/sång, nivå 2 50 poäng inrättad 2000-07 SKOLFS: 2000:90

Mål för kursen

Kursen skall ge fördjupade kunskaper om hur ett musikinstrument eller sångrösten kan användas i skapande arbete. Kursen skall öva såväl not- som gehörsspel. Kursen skall

vidareutveckla förmågan till instudering och teknisk träning. Kursen skall även fördjupa kunskaperna om instrumentets uttrycksmöjligheter och förmågan att lyssna på och analysera eget musicerande. Kursen skall dessutom öva resonemang om interpretation och ge tillfälle till primavistaövning samt övning i framförande inför publik.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

- kunna instudera, förstå och uttolka en notbild samt en gehörs- eller improvisationsuppgift
- kunna en repertoar i olika stilar eller genrer med adekvat interpretation
- kunna spela eller sjunga för åhörare
- kunna spela eller sjunga ett stycke a prima vista.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven genomför musikaliska uppgifter på ett adekvat sätt.

Eleven instuderar musikstycken med hjälp av noter och på gehör.

Eleven musicerar med viss teknisk färdighet och vilja till uttryck.

Eleven beskriver och exemplifierar principerna för primavistaspel respektive primavistasång.

Eleven musicerar inför publik.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven musicerar med god teknik, visar inlevelseförmåga och har förmåga till analys och uttryck.

Eleven spelar eller sjunger en repertoar som representerar olika stilar eller genrer.

Eleven redogör relativt självständigt för principer för interpretation.

Eleven spelar eller sjunger enkelt primavistaspel respektive primavistasång.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven instuderar musikstycken och medverkar vid framföranden inför publik.

Eleven musicerar med en för nivån avancerad teknik.

Eleven analyserar sitt musicerande och utvecklar ett personligt uttryckssätt.

MU1207 - Instrument/sång, nivå 3

50 poäng inrättad 2000-07 SKOLFS: 2000:90

Mål för kursen

Kursen skall ge fördjupade kunskaper om instrumentets eller sångröstens möjligheter till eget skapande. Kursen skall även uppmuntra till självständigt och undersökande arbete vid instudering. Ett mål för kursen är även att den skall ge kunskaper om instrumentets eller röstens uttrycksmöjligheter samt vidareutveckla stilmedvetande, musikalisk kommunikationsförmåga och stimulera till personligt uttryck. Dessutom skall kursen ge

kunskap om instuderingsmetodik, koncentration och uthållighet i arbetet med svårare verk och musikstycken.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

- ha en repertoar från olika stilar eller genrer och kunna stilistiskt medvetet framföra ett stycke
- kunna använda sig av instrumentets eller röstens uttrycksmöjligheter
- kunna föra musikaliska resonemang
- kunna spela eller sjunga för åhörare i skilda musikaliska sammanhang.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven arbetar på ett adekvat sätt med olika musikaliska uppgifter.
Eleven utvecklar ett musikaliskt uttryck och fördjupar sitt gestaltningsarbete.
Eleven för musikaliska resonemang om musik.
Eleven medverkar vid olika uppspelnings- eller konserttillfällen.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven arbetar målinriktat, engagerat och uthålligt med olika musikaliska uppgifter.
Eleven instuderar musikstycken samt musicerar insiktsfullt i framförandesituationer.
Eleven musicerar och framför en bred repertoar samt spelar eller sjunger stilmedvetet.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven tolkar på ett personligt, varierat och stilriktigt sätt musikaliska uppgifter.
Eleven varierar sitt musicerande i kontakten med publik.
Eleven musicerar med en avancerad teknik och förmår analysera tekniska och musikaliska problem.
Eleven kommer med egna förslag till förbättringar och på repertoar.

Bilaga 2

Instrument/sång

Kod: xxxx

Ämnet Instrument/sång skall bidra till att utveckla en fördjupad kompetens att analysera och värdera musikupplevelser samt att värdera och reflektera kring eget och andras uttryck. Ämnet ger eleven möjlighet att uttrycka sig musikaliskt instrumentalt och vokalt både genom noterad och gehörsbaserad musik samt i improvisation. Genom studier i tekniska, interpretatoriska och analytiska moment kan eleven utveckla ett personligt uttryck med så hög konstnärlig kvalitet som möjligt.

Musik har med sina varierade uttrycksformer stor betydelse för unga människor i många olika sammanhang. Att musicera instrumentalt och vokalt är en del av kulturarvet, främjar en musikalisk allmänbildning och lägger grund för eget skapande.

För att få en bred referensram ger ämnet möjlighet att pröva olika stilar för att utveckla förmågan att värdesätta olika musikaliska uttryck. Ämnet behandlar också hur musik instuderas samt hur övningsmetoder kan tillämpas. Kunskaper om instrumentets konstruktion och egenskaper samt inom sång röstens fysiologi ingår i ämnet. Även kunskaper om de historiska förutsättningarna för instrumentalt och vokalt musicerande behandlas.

Undervisningen i ämnet skall vidareutveckla elevens förmåga att gestalta musik samt att förmedla detta till en publik. Genom utveckling av elevens egna instrumentala/vokala färdigheter skall grunden läggas för samarbete med andra i ensemblesammanhang.

Mål

Målet för undervisningen i ämnet är att eleven skall utveckla

- färdigheter i rytm, melodi, harmonik och form i instrumentalt/vokalt musicerande,
- tekniska färdigheter i tonbildning, klang och frasering samt förmåga till musikalisk interpretation och ett personligt uttryck,
- gehörsbaserat musicerande och improvisation samt förmågan att använda en notbild,
- förmåga att musicera inför publik,
- sin repertoar och tillämpa metoder för instudering samt stilkänsla för olika genrer,
- förmågan att reflektera kring sin instrumentala/vokala utveckling syftande till hög konstnärlig kvalitet och
- kunskap om instrumentets konstruktion och egenskaper eller för sång om röstens fysiologi samt dess historiska förutsättningar.

Bedömning och betygsättning

Grund för bedömning

Efter avslutad kurs sätts ett ämnesbetyg. Bedömningen omfattar elevens ämneskunskaper i enlighet med ämnets mål. Bedömningen utifrån betygskriterierna skall relateras till kursens nivå och dess centrala innehåll samt till övriga bestämmingar i beskrivningen av kursen.

Bedömningen omfattar elevens förmåga att praktiskt och teoretiskt uppnå konstnärlig kvalitet i det musikaliska slutresultatet.

Bedömningen gäller elevens förmåga att tolka musik och omsätta detta till ett personligt uttryck både i noterad och gehörsbaserad musik.

Bedömningen gäller elevens förmåga att framträda med musik som kommunikationsmedel inför publik.

Bedömningen gäller även elevens förmåga att reflektera kring sin egen musikaliska utveckling.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänt

Eleven musicerar på grundläggande teknisk och interpretatorisk nivå.

Eleven spelar/sjunger med rytm, melodi, harmonik och form på gehör och efter noter.

Eleven gör analyser av sitt musicerande.

Eleven redovisar grundläggande repertoarkännedom och hur musik instuderas.

Eleven beskriver hur instrumentets konstruktion och egenskaper eller för sång röstens fysiologi samt historiska aspekter påverkar musikutövandet.

Eleven musicerar inför publik.

Kriterier för betyget Väl godkänt

Eleven sammankopplar teknik och interpretation i sitt musicerande och visar stilkänsla.

Eleven musicerar med känsla för rytm, melodi, harmonik och form i gehörsbaserad och noterad musik samt i improvisation.

Eleven framträder inför publik med god musikalisk kommunikation.

Eleven utvärderar och gör reflektioner som påverkar det musikaliska resultatet.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänt

Eleven behärskar teknik och interpretation och uppvisar ett personligt uttryck och utvecklad stilkänsla.

Eleven musicerar medvetet och på ett varierat sätt på gehör, i improvisation och efter noter.

Eleven utvärderar och reflekterar kring sin musikutövning på ett initiativrikt sätt och drar egna slutsatser som förbättrar det musikaliska resultatet.

Bilaga 3

Frågor till intervjuer med sångpedagoger

Sångpedagogens utbildning

1. Vilken utbildning har du gått?
2. När tog du examen?
3. Vilken musikhögskola gick du på?
4. Uppfattar du dig som en klassiskt skolad eller afroamerikanskt skolad sångpedagog?
5. Var din sångutbildning mest inriktad på att du skulle utveckla ditt eget sjungande eller på att du skulle få lära dig olika sätt att undervisa i sång?
6. Har du fortbildat dig inom sång efter din examen?
 - I så fall, var det inom den genre/genrer du redan behärskar eller rörde det sig om nya områden för dig?

Undervisningen

7. Tycker du att du behärskar att sjunga i olika genrer med olika tekniker?
 - Är detta något du använder i din undervisning?
8. I de nationella kursplanerna för instrument- och sångundervisning nivå 3 står följande: ”Eleven ska ha en repertoar från olika stilar eller genrer och kunna stilistiskt medvetet framföra ett stycke.” Hur tolkar du den här meningen? Vad innebär ”olika stilar och genrer” enligt din uppfattning?
9. Tycker du att den sångpedagogutbildning du gick var avpassad för att ge dig tillräckligt kunnande inom olika stilar och genrer för att hjälpa eleverna att uppnå de här målen i kursplanen?
 - Uppfattar du din specialisering som ett problem när du undervisar elever på estetiskt program? Hade det varit bättre att vara mer allmänskunnig inom många genrer?
10. Vad är det för några konkreta problem som du tycker kan uppstå i din sångundervisning som har sin grund i att du själv är specialiserad på en viss genre?

Utbildningens betydelse för undervisningen

11. Vad tycker du att en sångpedagogutbildning som är användbar på estetiskt program bör innehålla i form av specialisering?
 - Vad tycker du att den bör innehålla i form av allmänskunskaper inom sång?
12. Hur många sångpedagoger arbetar på din arbetsplats?
 - Var din speciella inriktning inom sång viktig när du fick din anställning här?
 - Efter sökningarna till estetiska programmet, hur delar ni upp nyantagna sångelever mellan er?
 - Om en elev redan är specialiserad inom en viss genre, strävar du efter att eleven ska få en ökad bredd eller låter du eleven fortsätta i huvudsak med sin speciella inriktning inom sång?